

POLITICS

UOT 5507.01

AZƏRBAYCAN RESUBLİKASININ DİNİ TOLERANTLIQ VƏ MULTİKULTURALİZM MODELİNİN İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

Anar HÜSEYNOV

A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutu
Bakı / AZƏRBAYCAN

hato1976@mail.ru

XÜLASƏ

2009-cu il sentyabrın 1-i Dini qurumların yenidən dövlət qeydiyyatına alınması prosesi başlayandan sonra Azərbaycan Respublikasında 649 dini qurum qeydiyyatdan keçmişdir. 2014-cü il mayın 15-də Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyevin fərmanı ilə yaradılan Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi fəaliyyətə başladı. 11 yanvar 2016-ci ildə verilmiş fərmanla ilə 2016-cı ili "Multikulturalizm ili" elan etmişdir.

Açar sözlər: multikulturalizm, tolerantlıq, dini qurumlar, etiqad azadlığı.

ПЕРСПЕКТИВЫ ТОЛЕРАНТНОСТИ И МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЙ МОДЕЛИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

РЕЗЮМЕ

1 сентября 2009 года после перерегистрации религиозных организаций в Азербайджанской Республике было зарегистрировано 649 религиозных организаций. 15 мая 2014 года, начал работать Бакинский международный центр мультикультурализма, который был создан по указу Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева. Подписанным декретом 11 января 2016 года в республике провозгласили год мультикультурализма.

Ключевые слова: мультикультурализм, толерантность, религиозные организации, свобода религии.

THE PRINCIPLES OF TOLERANCE AND MULTICULTURAL MODEL OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN INCREASING PERSPECTIVES

SUMMARY

September 1, 2009 After the re-registration of religious organizations, 649 religious organizations were registered in the Republic of Azerbaijan The Baku International Center for Multiculturalism, which was established under the decree of the President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev, began on May 15, 2014. 11 January By 2016, the year 2016 has proclaimed the Year of Multiculturalism.

Keywords: multiculturalism, tolerance, religious organizations, freedom of religion.

Azərbaycan Respublikası ərazisində əsrlər boyu müxtəlif xalqlar azad, sərbəst və heç bir maneə ilə rastlaşmadan yaşayıb və fəaliyyət göstərirlər. Bu, tarixin bütün dövrlərində və mərhələlərində belə olub. Tarixi ənənəyə söykənən və uzun əsrlər formalaşan tolerantlıq mühiti azsaylı xalqların hüquqlarının qorunmasına və onlara ana dilini, mədəniyyətini, dinini yaşatmaq üçün şərait yaradılıb. 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra da dövlət dini azlıqların hüquqlarının qorunması və təminatı sahəsində çox mühüm və ciddi addımlar atdı. 1992-ci ildə "Dini etiqad azadlığı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunu qəbul edildi. 1993-cü ildə Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişindən sonra 1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilmiş Konstitusiyanın 48-ci maddəsinin II bəndində deyilir. "Hər kəsin dinə münasibətini müstəqil müəyyənləşdirmək, hər hansı dinə təkbaşına və ya başqaları ilə birlikdə etiqad etmək, yaxud heç bir dinə etiqad etməmək, dinə münasibəti ilə bağlı əqidəsini ifadə etmək və yaymaq hüququ vardır" (1, s.27). Elə həmin illərdə Bakıda həm xristian həm də yəhudi dininə məxsus kilsə və sinaqoqlar açılmağa başladı. 1998-ci il oktyabrın 1-i və 2-də Bakıda keçirilən "Müasirlik və dini-mənəvi dəyərlər" adlı beynəlxalq konfransda Heydər Əliyev dünyəvi dövlətdə etiqad azadlığı prinsipini daha geniş açıqlayaraq demişdir ki: "Dövlətimiz insanlara bütün azadlıqları vermiş və vicdan azadlığını, din azadlığını öz siyasətinin əsas hissəsi hesab etmişdir, ona görə də bizim dövlətimiz dünyəvi dövlətdir. Ancaq biz dindən ayrı deyilik" (2). "Biz azərbaycanlılar, bu, sonralar gələcək bütün nəsillərə də tövsiyə olunur heç vaxt inamımızdan, dinimizdən uzaqlaşmayacaq və bu mənəvi mənbələrimizdən istifadə edərək gələcəyimizi quracağıq» (3, s.81).

2003-cü ildə hakimiyyətə gələn İlham Əliyevdə ümummillə liderin siyasətini olduğu kimi davam etdirmişdir. 2003-2015-ci illər ərzində multikulturalizmin qorunub saxlanması üçün o bir sıra sərəncamlar imzalamış, dini azadlıq-

larla bağlı çıxışlar etmiş, tez-tez dini icma rəhbərləri ilə görüşmüş, bir sıra dini məqbərə və məbədlərin təmirinə diqqət ayırmışdır. Azərbaycanda tarixən mövcud olan dini və milli tolerantlığın daha bariz nümunəsi ölkəmizin qədim yaşayış məskənlərində qədim ibadət ocaqlarının qorunub saxlanması və müxtəlif dini konfessiyaların dövlət qeydiyyatına alınmaqla onların qanuni fəaliyyətinə şərait yaradılması olmuşdur.

2009-cu il sentyabrın 1-i Dini qurumların yenidən dövlət qeydiyyatına alınması prosesi başlayandan sonra 649 dini qurum qeydiyyatdan keçmişdir. Konfessional baxımdan onların 625-i İslam, 24-ü isə qeyri-islam (xristian -15; yəhudi -6; krişna -1; bəhai -2) təmayüllüdür. Əvvəllər qeydiyyatdan keçən qeyri-islam dini icmalarını da buraya əlavə etsək, ümumilikdə onların sayı 37-dir. Ölkə ərazisində 2054 məscid mövcuddur, onlardan 135-i Bakı şəhərində yerləşir. Bundan başqa 13 kilsə, 7 sinaqoq, 4 gürcü-pravoslav kilsəsi, fəaliyyət göstərir. Pir və ziyarətgahların sayı 748-dir, onlardan 25-i Bakı-Abşeron bölgəsinin payına düşür (6).

Prezidentliyin birinci dövründə İlham Əliyev multikulturalizmi dövlət siyasəti elan edərək Azərbaycanda multikulturalizm ənənələrinin qorunub saxlanması, daha da inkişaf etdirilməsi və geniş təbliğ olunması məqsədilə 18 yanvar 2014-cü ildə Azərbaycanda dini mədəniyyətin, tolerantlığın, dinlərarası və mədəniyyətlərarası dialoqun təbliğinin gücləndirilməsinə dair əlavə tədbirlər planı işlənib hazırlanması haqqında sərəncam vermiş, 11 yanvar 2016 -ci ildə verilmiş fərmanla 2016-cı ili "Multikulturalizm ili" elan etmişdir. Ümumiyyətlə multikulturalizm anlayışı nədir və necə meydana gəlir.

Multikulturalizm (ingilis dilindən tərcümədə "çoxlu mədəniyyətlər" deməkdir) social-mədəni davranışın və müvafiq siyasi strategiyanın modeli kimi də nəzərdən keçirilir. Multikulturalizm - ayrıca götürülmüş ölkədə və bütövlükdə dünyada müxtəlif millətlərə və dinlərə məxsus insanların mədəni müxtəlifliklərinin qorunması, inkişafı və harmonizasiyasına, azsaylı xalqların dövlətlərin milli mədəniyyətinə inteqrasiyasına yönəldilmişdir. Multikulturalizm terminini həm də geniş və dar mənalarda işlətmək olar. Sözü geniş mənada multikulturalizm məfhumu çoxmədəniyyətlilik məfhumunun sinonimi kimi istifadə edilirsə, sözü dar mənada o, cəmiyyətdə mövcud olan etnik, irqi, dini və mədəni müxtəlifliklərə münasibətdə dövlətin apardığı konkret siyasəti əks edir. İlk dəfə olaraq 1971-ci ildə Kanada öz daxilindəki etno-mədəni müxtəlifliyi qorumaq və uğurla idarə etmək məqsədi ilə rəsmi şəkildə alternativ bir siyasi xətt elan etdi. Kanada rəsmən "Multikulturalizm" siyasətini dövlət siyasəti elan edərək, bununla bağlı hüquqi bazanı formalaşdırmağa başladı. Daha sonralar isə digər Qərbi dövlətləri də bu uğurlu siyasət modelini öz ölkələrində tətbiq etməyə başladılar (4).

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, "multikulturalizm" termini siyasi leksikona ilk dəfə 1970 -ci ildə - Avstraliyada İmmiqrasiya naziri vəzifəsində çalışmış Al Kresbi tərəfindən daxil edilmişdir. O, anglo-saksonlarla yeni avstraliyalılar

arasındakı nifaqın aradan götürülməsində çox səy göstərmişdir. 1979-cu ildə hökumət Mədəni Müxtəlifliyin Problemləri üzrə Avstraliya İnstitutunu, 1987-ci ildə isə Multikulturalizm Problemləri Komitəsini yaratdı. Bu, Avstraliya dövlətinin immiqrasiya siyasətində necə mühüm rol oynadığının və onun irqçilikdən multikulturallığa qədər inkişafında əldə etdiyi parlaq uğurların göstəricisi hesab edilmişdir. Ümumiyyətlə multikulturalizmin müxtəlif modellərinin dövlət siyasətində müqayisəli təhlilini aşağıdakı misalları göstərmək olar:

Yuxarıda qeyd etdiyimiz Uzaq Avstraliya qitəsində multikultural cəmiyyətin formalaşması uzun müddət dövlət tərəfindən təqib edilən *izolyasionizm*- (milli azlıqların ölkəyə daxil olub orada məskunlaşmaqla mədəni müxtəlifliyin formalaşmasının qarşısını alan dövlət siyasəti) siyasəti ilə müşayiət olunmuşdur. 1901-ci ildə Avstraliyada qəbul olunmuş "İmmiqrasiya haqqında Qanun" izolyasionizm siyasətinin idarə olunmasında hakim elita üçün inzibati əsas rolunu oynamışdır. 40-cı illərdən başlayaraq bu ölkədə aşağıda adı çəkilən qanunlar qəbul edilmişdir: "Vətəndaşlıq haqqında Qanun" (1948); "Miqrasiya haqqında Qanun" (1958), "Əcnəbilər haqqında Qanun" (1984) və "Viza rejimi haqqında Qanun" (1997).

Okeanın o tayında isə 1960-cı illərin ortalarından etibarən ABŞ anqlo-saksonları immiqrantlarla bir yerə qatan bir növ "əridiri qazan" ("melting pot") rolunu oynayırdı. Bu «qazanda» anqlo-saksonlar üstün mövqeyə malik idilər. Lakin bir müddət keçdikdən sonra vəziyyət tamamilə dəyişdi. "Əridiri qazan" proqramı multikulturalizm ideologiyası ilə əvəz olundu. Bunun əsas səbəbi iki mühüm qanunun - "Vətəndaş Hüquqlarına dair Qanun" (1964) və "İmmiqrasiya haqqında Qanun" (1965) - qəbul edilməsi olmuşdu. Birinci qanun ölkədə anqlo-saksonların mövqelərini bir qədər zəiflətməklə yanaşı, bütün millətlərin bərabərliyini təmin etdi. İkinci qanun isə ölkəyə immiqrasiyanı sürətləndirdi. ABŞ-ın multikultural siyasətində bir tərəfdən - mühacirlərin Amerika cəmiyyətinin dəyərlərini qəbul etməsini; digər tərəfdən isə - etnik və irqçi ekstremizmin qarşısını alan əlavə mexanizmlərin formalaşması kimi bu cəmiyyətdə etno-mədəni oxşarlığın çatışmazlığı özünü büruzə verir.

Multikulturalizmin İsveç modelinin xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, cəmiyyətdə mədəni müxtəlifliyin saxlanılmasında dövlət fəal rol oynayır. Dövlətin bu cür fəallığı ilk növbədə ölkədəki konkret siyasi durumla əlaqədardır. Belə ki, İsveçdə uzun müddət çox güclü siyasi mövqeyə malik Sosial-Demokrat partiyası hakimiyyətdə olmuşdur. 1976-cı ildə İsveç hökuməti əcnəbilərə səs vermək hüququ verdi. 1997-ci ildə qəbul olunmuş "İmmiqrasiya haqqında Qanun" isə İsveçi multikultural cəmiyyət kimi qələmə verir. İsveçin multikultural siyasətinin əsas istiqamətləri - dil və təhsil strategiyalarıdır. Bu strategiyalar immiqrantları həm öz doğma dillərini, həm də İsveç dilini öyrənməyə sövq edir. İsveç hökuməti ölkədəki mədəni müxtəlifliyə vacib və zəruri olan bir reallıq kimi yanaşır.

Əhalisinin 20%-i ölkədən kənarada doğulan Kanadada multikultural cəmiyyəti

yətin formalaşması 1960-cı illərə təsadüf edir. Kanada hökuməti əhalinin irqi, etnik və konfessional müxtəlifliyini qəbul edirdi ki, bu da Kanada cəmiyyətinin əsas milli xüsusiyyətinə çevrilmişdi. Bu o deməkdir ki, multikulturalizm kanadalıların ən mühüm milli xüsusiyyətlərindən biridir. Bu ölkədə multikulturalizm Azadlıq və Hüquqlar Kanada Nizamnaməsinin 27-ci maddəsi ilə qorunur. ABŞ və Avstraliyadan fərqli olaraq Kanadada etnik azlıqlara münasibətdə hakim etnik qrup tərəfindən assimilyasiya siyasəti yeridilmir. Kanadada hər bir etnik qrupun üzvləri öz ana dilini azad şəkildə istifadə etmək, həmçinin öz doğma dillərində təhsil almaq hüququna malikdirlər. Bu vacib situasiya Kanadada yaşayan etnik azlıqların öz mədəni dəyərlərini qoruya bilməsinə şərait yaradır (10).

2008-ci ildə İlham Əliyev tərəfindən mədəniyyətlər arasında dialoqun qurulması məqsədilə "Bakı prosesi" kimi qlobal bir təşəbbüs irəli sürüldü. Həmin ilin 2-3 dekabrında Bakıda keçirilən Avropa Şurasına üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin "Mədəniyyətlərarası dialoq Avropa və onun qonşu regionlarında davamlı inkişafın və sülhün əsasıdır" mövzusunda konfransına Azərbaycanın təşəbbüsü ilə ilk dəfə olaraq 10 islam ölkəsi də dəvət olunmuş və bununla yeni bir formatın əsası qoyulmuşdur. Avropa və ona qonşu regionlardan 48 ölkənin, 8 beynəlxalq təşkilatın təmsil olunduğu konfransda ölkəmizin təşəbbüsü ilə "Mədəniyyətlərarası dialoqun təşviqinə dair Bakı bəyannaməsi" qəbul edildi. "Bakı prosesi"nin davamı olaraq 2009-cu ilin oktyabrında Bakıda keçirilmiş islam ölkələri mədəniyyət nazirlərinin VI konfransına 10-dan artıq Avropa dövləti də dəvət edildi. Azərbaycan tərəfindən atılan bu addımlar beynəlxalq tədbirlərin iştirakçılarının tərkibinin müəyyənləşdirilməsinə yeni ənənələr gətirmiş oldu (9, s.40-41).

"Bakı prosesi" Azərbaycan multikulturalizminin beynəlxalq münasibətlər sistemində təzahürüdür. Azərbaycan Respublikası ölkə daxilində etnik-mədəni mənsubiyyətindən asılı olmayaraq bütün xalqlara eyni münasibət göstərməklə onlar arasında qarşılıqlı anlaşma, dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərini yaratdığı kimi, eyni münasibətləri beynəlxalq müstəvidə müxtəlif mədəniyyətlərə və sivilizasiyalara mənsub olan dövlətlər arasında təbliğ edərək onlar arasında dialoqun inkişaf etdirilməsi istiqamətində böyük işlər həyata keçirir.

2010-cu il sentyabrın 23-də BMT Baş Assambleyasının 65-ci sessiyasında İlham Əliyev Bakıda ilk Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun keçiriləcəyini elan etdi və I-ci forum 7-9 aprel 2011-ci il tarixində baş tutdu. 100-dən çox ölkənin təmsilçilərini bir araya gətirən tədbir ilə mədəniyyətlərarası dialoq üzrə dünya miqyaslı yeni bir formatın əsası qoyuldu. Ölkə başçısının müvafiq fərmanı ilə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi iki ildən bir təşkil olunacaq tədbirin əlaqələndirici qurumu müəyyən edildi. İki il sonra 2013-cü il mayın 29-31-də "Çoxmədəniyyətli dünyada sülh şəraitində birgə yaşama" devizi ilə II-ci Forum, 18-19 may 2015-ci il tarixində isə "Müştərak təhlükəsizlik üçün mədəniyyətləri paylaşmaq" devizi altında III-cü Forum uğurla gerçəkləşdi. Qeyd etmək lazımdır ki, bu tədbirlərin hər üçündə BMT-nin

Sivilizasiyalar Alyansı, eləcə də UNESCO, Avropa Şurası, Avropa Şurasının Şimal-Cənub Mərkəzi, İSESCO kimi beynəlxalq təşkilatlar əsas tərəfdaş kimi çıxış etmişlər. Bu fakt, bir tərəfdən, ölkəmizin multikulturalizm və mədəniyyət-lərəarası dialoqa dəstək siyasətini beynəlxalq gündəlikdə saxlamaqla tədbirə unikal platforma mahiyyəti verir, digər tərəfdən adıçəkilən beynəlxalq qurumların - ümumilikdə dünya birliyinin qarşısında dayanan çağdaş qlobal çağırışların mahiyyətinin eyni olduğunu göstərir.

BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı da 2005-ci ildə məhz bu çağırışlara cavab olaraq formalaşmışdır. BMT-nin o vaxtkı baş katibi Kofi Annan tərəfindən Türkiyə və İspaniya baş nazirlərinin birgə dəstəyi ilə irəli sürülən təşəbbüs tezliklə 100-dən çox ölkənin qoşulduğu beynəlxalq təsisata çevrilmişdir. Çünki bu gün multikulturalizm, mədəniyyətlərin dialoqu və tolerantlıq dünyanın gələcəyi üçün alternativli olmayan dəyərlərdir. Azərbaycanın mədəniyyət-lərəarası dialoqda oynadığı rol, müəllifi olduğumuz təşəbbüslər də dünyada sülhün, əmin-amanlığın bərqərar olması, sivilizasiyalar arasında dialoqun daha da möhkəmləndirilməsi məqsədi daşıyır. Azərbaycan Respublikası bu səpkili tədbirlərlə sadəcə mədəniyyətlərəarası dialoqla bağlı çağırışlar etmir, eyni zamanda mövcud olan tolerant və qarşılıqlı etimad və anlaşmanın real örnəyini ortaya qoyur. Respublikada multikulturalizmin möhkəm sosial bazası ilə yanaşı, müvafiq hüquqi təsisatları da var.

BMT Sivilizasiyalar Alyansının VII Qlobal Forumu (25-27 aprel 2016-cı) bu sahədə Azərbaycan örnəyini nümayiş etdirməklə bərabər, hazırda dünyada baş verən prosesləri qiymətləndirməyimiz üçün mühüm bir imkan oldu. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 24 iyul tarixli sərəncamına əsasən BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının VII Qlobal Forumunun 25-27 aprel 2016-cı il tarixində Bakıda keçirilməsi ilə bağlı Təşkilat Komitəsi yaradıldı. Forum-da BMT-nin yüksək vəzifəli əməkdaşları, bir neçə ölkənin dövlət və hökumət başçısı, ümumilikdə 146-dan çox ölkədən 2000 nəfərə yaxın iştirakçı, o cümlədən siyasi liderlər, eləcə də beynəlxalq və regional təşkilatlar, özəl sektor, vətəndaş cəmiyyəti, elmi dairələr, gənclər, incəsənət aləmi və kütləvi informasiya vasitələrinin, habelə donor agentlikləri və fondların nümayəndələri iştirak etdilər. Forumda İlham Əliyev demişdir, "Azərbaycan əsrlər boyu dinlər, mədəniyyətlər və sivilizasiyaların bir araya gəldiyi məkan olmuşdur. Biz Şərq ilə Qərb arasında yalnız coğrafi körpü deyil, həm də mədəniyyət körpüsüyük. Əsrlər boyu müxtəlif dinlərin və mədəniyyətlərin nümayəndələri Azərbaycanda sülh şəraitində və ləyaqətlə yaşayıblar. Dini dözümlülük və multikulturalizm burada hər zaman mövcud olmuşdur. Multikulturalizm sözü mövcud olmadığı bir zamanda belə, həmin ideyalar daim yaşayıb" (8).

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü ildə verdiyi fərmanlar multikulturalizmin dövlət siyasətinin tərkib hissəsi olduğunu bir daha sübut etdi. Beləki, 28 fevral 2014-cü il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının Millətlərəarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət müşavir-

liyi xidməti, 7 may 2014-cü il tarixli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Bilik Fondunun və 2014-cü il mayın 15-də prezidentin fərmanı ilə yaradılan Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin (BBMM) yaradılmasını göstərmək olar. Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin əsas məqsədi azərbaycançılıq məfkurəsinə uyğun olaraq tolerantlığın və mədəni, dini, linqvistik müxtəlifliyin qorunmasını təmin etmək, habelə Azərbaycanı dünyada multikulturalizm mərkəzi kimi tanıtmaq və mövcud multikultural modelləri tədqiq və təşviq etməkdən ibarətdir. Bunu xarici ölkələrdə keçirilən tədbirlərə misal olaraq söyləmək olar Azərbaycan multikulturalizm ideyalarının Avropada təbliği baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edən tədbirlərə misal olaraq hələ 2013-cü ilin noyabrında İngiltərənin paytaxtı London şəhərində "Avropa multikulturalizminin perspektivləri: Dinlərarası dialoq və dini tolerantlığın Azərbaycan modeli" mövzusunda konfrans Heydər Əliyev Fondu, İngiltərə-Azərbaycan Cəmiyyəti və "Odlar Yurdu" qurumunun təşkilatçılığı ilə keçirilmişdi. Paralel olaraq həmin ay Fransanın paytaxtı Paris şəhərində Mədəniyyət Mərkəzində Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə dünya şöhrətli fotoqraf Reza Deqatinin Azərbaycan Respublikasında dini tolerantlığı əks etdirən "Azərbaycan - tolerantlıq məkanı" mövzusunda fotosərgisi açılmışdı.

Ümumiyyətlə, Heydər Əliyev fondu Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin 20-ci ildönümü münasibətilə xaricdə həyata keçirilən bir çox layihənin müəllifidir. Fondun Parisdə, Moskvada, Berlində, Romada, Vatikanda təşkil etdiyi tədbirlər ölkəmizin multikulturalizm modelinin təbliğində mühüm rol oynayıb. Azərbaycan Vatikanda sərgi təşkil edən ilk müsəlman ölkəsi kimi tarixə düşüb. Bu isə bəşəri multikulturalizmin ən ali nümunələrindən biri kimi dəyərləndirilə bilər (7).

Bundan başqa 2015-ci il mayın 29-da Almaniyanın paytaxtı Berlində yerləşən Berlin-Brandenburq Elmlər Akademiyasında "Azərbaycanda multikulturalizm və dinlərarası dialoq: tarixi təcrübə və gələcəyin cəmiyyət modeli" başlıqlı simpozium, həmin il noyabrın 18-də isə Azərbaycanın İsveçdəki səfirliyinin, (BBMM)-in və İsveçin Təhlükəsizlik və İnkişaf Siyasəti İnstitutunun (İSDP) birgə təşkilatçılığı ilə Stokholm şəhərində "Multikulturalizm və dinlərarası tolerantlıq: Azərbaycanın təcrübəsi və onun Avropa üçün əhəmiyyəti" mövzusunda keçirilən konfransda Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət müşaviri, BBMM-in Himayəçilər Şurasının sədri Kamal Abdullayevin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti iştirak etmişdir.

Bütün bunlar respublikamızın beynəlxalq nüfuzundan xəbər verir. Məhz elə 2016-cı ildə keçirilmiş Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Sivilizasiyalar Alyansının 7-ci Qlobal Forumu, İslam Həmrəylik Oyunlarının keçirilməsi ideyası da bundan qaynaqlanır. Məlumdur ki, 2014-cü il sentyabrın 26-da Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş Assambleyasının 69-cu sessiyası çərçivəsində BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansı Dostlar Qrupunun Nazirlər Toplantısında

Sivilizasiyalar Alyansının 7-ci Qlobal Forumunun 2016-cı ildə Azərbaycan Respublikasının paytaxtında keçirilməsi barədə qərar qəbul edilmişdir.

2016-cı il aprelin 28-də Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi, "Azərbaycan" qəzeti və Quba Rayon İcra Hakimiyyətinin birgə təşkil etdiyi Quba şəhərindəki Heydər Əliyev Mərkəzində keçirilən - "Müstəqil Azərbaycan - 25: multikulturalizmin və tolerantlığın bariz nümunəsi" mövzusunda və İyulun 15-də isə Bakıda YARAT Müasir İncəsənət Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə Azərbaycan Gənclərinin Avropaya İntegrasiyası Təşkilatı (AGAT) və Beynəlxalq Multikultural Şəbəkə "Multikulturalizm ili" çərçivəsində "Qərb və Şərq arasında körpü rolu oynayan Azərbaycanın dini tolerantlıq və multikulturalizm modelinin qlobal perspektivləri" adlı digər tədbirdə milli-mədəni müxtəliflik və etnik-dini dözümlülük mühitində yaşayan Azərbaycanın dünya miqyasında mədəniyyətlərarası dialoqun bənzərsiz məkan kimi təbliğinə xidmət edən layihələr planının təqdim edilməsi və s. məsələlər müzakirə edilmişdir. Görülən tədbirlər sırasında Almaniya, Portuqaliya, Rusiya, Qazaxıstan, İtaliya, İsrail və Moldovada BBMM - in rəsmi filiallarının yaradılması, qurumun "Azərbaycan multikulturalizmi" fənninin xaricdə və ölkə universitetlərində tədrisi" layihəsi çərçivəsində hazırda dünyanın 13, Azərbaycanın 28 nüfuzlu ali təhsil ocağında bu fənnin tədrisini, eləcə də Mərkəzin mütəmadi olaraq təşkil etdiyi Beynəlxalq Multikulturalizm qış və yay məktəblərini xüsusilə qeyd etmək lazımdır.

Beləliklə, ölkənin daxili siyasətinin tərkib hissəsi olan multikulturalizm siyasətinin onun xarici siyasətinə müsbət təsir göstərməsi qanunauyğunluğuna əsasən, multikulturalizm Azərbaycan Respublikasının daxili siyasətinin mühüm istiqaməti kimi ölkənin xarici siyasət fəaliyyətinə müsbət təsir edir. Multikulturalizm Azərbaycan Respublikasının uğurlu xarici siyasətinin mühüm amili kimi çıxış edir. Bu, özünü ilk növbədə ölkəmizin beynəlxalq aləmdə nüfuzunun artmasında göstərir. Azərbaycan Respublikasının multikulturalizm siyasəti sahəsində əldə etdiyi uğurlar dünya ölkələri tərəfindən etiraf olunur. Ölkənin uğurlu xarici siyasəti isə öz növbəsində onun daxili siyasətinin tərkib hissəsi olan multikulturalizm siyasətinə müsbət əks təsir göstərir və bu siyasətin daha da davamlı olmasına şərait yaradır.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı-2008,107 səh.
2. "Xalq qəzeti" 26 avqust 2014 Teymur Bunyatov "Anar İsgəndərov" On ikinci Şeyxülislam Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə - 65"
3. Heydər Əliyev. Müstəqillik yolu. Bakı, 1997-ci il, 367səh.
4. "Respublika" qəzeti, 10 iyun, 2016 Mikayıl Zeynalov "Multikulturalizm siyasətinin prinsipləri və Azərbaycan"
5. "Respublika" qəzeti 22 aprel 2016-cı il "Azərbaycandan dünyaya multikulturalizm mesajı" Əbülfəs Qarayev Azərbaycan Respublikasının

- mədəniyyət və turizm naziri.
6. [http://scwra.gov.az/structures/60/?](http://scwra.gov.az/structures/60/)
 7. "Xalq qəzeti" 9 iyul 2014-cü il. Ziyafət Həbibova, "Azərbaycandakı multikulturalizm ideya və dəyərlərinin təbliğində Heydər Əliyev Fondunun rolu artır".
 8. BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının VII Qlobal Forumunun rəsmi açılışında Prezident İlham Əliyevin nitqi /26 aprel 2016-cı il/ - <http://www.president.az/articles/19727>.
 9. "Strateji təhlil" jurnalı. Etibar Nəcəfov "Azərbaycan Respublikasının multikulturalizm siyasətinin onun xarici siyasətinə təsiri" səh.347, Bakı-2016,Say1-2(15-16)
 10. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Мультикультурализм>